Bevarandeplan för Natura 2000-området Holmöarna

Grossgrunden med utsikt norrut mot Ängesön. Foto: Lars Lindh

Fastställd av Länsstyrelsen: 2016-12-12
Namn och områdeskod: Holmöarna, SE0810010
Kommun: Umeå
Skyddsstatus: Natura 2000: Särskilt bevarandeområde (SAC), särskilt skyddsområde (SPA)
Övrigt skydd: Naturreservat
Markägare: Naturvårdsverket, Fastighetsverket samt privata
Förvaltare: Länsstyrelsen Västerbotten
Area: 24 209,6 ha

Karta
Holmöarna
Områdeskod: SE0810010
Kommun: Umeå
Area: 24209,6 ha
N
Länsstyrelsen Västerbotten
Gräns för Natura 2000-området
Umeå
Holmsund
Obbola
Holmön
Holmöarnas naturreservat
Ängesön
Västra Kvarken
Östra Kvarken
Stora Fjäderägg
Holmögadd
Väktaren
Nordvalen
0
7,5
15
Kilometer

Natura 2000

Natura 2000 är EU:s nätverk av värdefulla naturområden med arter eller naturtyper som är särskilt skyddsvärda ur ett europeiskt perspektiv. I Sverige har vi ca 4 000 Natura 2000-områden varav ca 250 finns i Västerbottens län. För varje område finns naturtyper och/eller arter utpekade. Syftet med Natura 2000-området är att bidra till att de för området utpekade naturtyperna och arterna har gynnsam bevarandestatus i Sverige och EU, vilket innebär att de utpekade arternas och naturtypernas utbredningsområde, areal, populationsutveckling och andra kvaliteter finns och kan bevaras.

Bevarandeplan

För varje Natura 2000-område finns en bevarandeplan upprättad. Här beskrivs de utpekade naturtyperna och arterna, deras bevarandetillstånd i det specifika området, samt vilka bevarandemål som har satts upp för dem. Om åtgärder och skötsel krävs för att uppnå målen beskrivs de också. Bevarandeplanen fastställs av Länsstyrelsen.

Bevarandeplanen ska fungera som vägledning och stöd om någon form av exploatering blir aktuell. De naturvärden som finns i respektive Natura 2000-område får inte påverkas negativt och därför krävs tillstånd för verksamheter eller åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka bevarandevärdena i ett Natura 2000-område. Det gäller även åtgärder utanför Natura 2000-området om de riskerar att påverka områdets bevarandevärden. Detta regleras i miljöbalken 7 kap 28-29§§. Då det kan vara svårt att avgöra vilka åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka naturvärden behöver man samråda med Länsstyrelsens miljöenhet före genomförandet. Vid skogsbruksåtgärder hålls samråd med Skogsstyrelsen.

Utpekade naturtyper enligt Art- och habitatdirektivet

1140 Blottade sand- och lerbottnar	10,0 ha
1150 Laguner	300,0 ha
1160 Stora vikar och sund	400,0 ha
1170 Rev	500,0 ha
1210 Driftvallar	0,5 ha
1220 Sten- och grusvallar	25,0 ha
1230 Vegetationsklädda havsklippor	5,0 ha
1620 Skär och små öar i Östersjön	500,0 ha
1630 Strandängar vid Östersjön	100,0 ha
3160 Myrsjöar	100,0 ha
4030 Torra hedar	250,0 ha
6410 Fuktängar	0,2 ha
7140 Öppna mossar och kärr	200,0 ha
9010 Taiga	1 200,0 ha
9030 Landhöjningsskog	700,0 ha
91D0 Skogsbevuxen myr	40,0 ha

Utpekade arter enligt Art- och habitatdirektivet

1364 Gråsäl
1938 Vikare
4038 Violett guldvinge

1109 Harr
Harren är inte en Natura 2000-art men anges i bilaga V i Art- och habitatdirektivet. Den havslekande harren i Östersjön är klassad som kritiskt hotad och Holmögaddarkipelagen är ett av få kända reproduktionsområden i Bottniska viken.

Utpekade arter enligt Fågeldirektivet

A001 Smålom
A002 Storlom
A007 Svarthakedopping
A038 Sångsvan
A072 Bivråk
A072 Havsörn
A094 Fiskgjuse
A127 Trana
A190 Skräntärna
A193 Fisktärna
A194 Silvertärna
A202 Tobisgrissla
A223 Pärluggla
A241 Tretåig hackspett
A320 Mindre flugsnappare
A338 Törnskata
A409 Orre

Beskrivning av området

Holmöarna är en ögrupp som ligger cirka 1 mil ut i havet i jämnhöjd med Umeå. Området består av delar av Holmöns ostsida samt Kammen på västsidan, hela Ängesön utom den nordvästra delen, Grossgrundet, Holmögadd, Stora och Lilla Fjäderägg, samt havsområdena med skären och öarna i anslutning till dessa områden. Hela området är också skyddat som naturreservat.

Holmöarna har en ung natur präglad av den snabba landhöjningen. Miljöerna är mycket dynamisk och föränderliga; på några decennier kan vikar och laguner avsnörpas från havet, nya öar och skär stiga ur havet, och kala öar beskogas. Holmöarna innehåller variationsrika miljöer med allt från klapperstensfält, ljung- och kråkrishedar, torra hällmarkstallskogar, lövrika sumpskogar, småkärr, våtmarker, tjärnar, grunda havsvikar och strandängar till stora urskogsartade gran- och barrblandskogar.

Variationsrikedomen avspeglas också i vattenmiljöerna som består av en mängd grunda fjärdar, havsvikar och laguner men även exponerade rev och sandbankar. Speciellt på ostsidan av ögruppen finns många grunda vikar, sund och laguner med höga marina naturvärden. Inom området finns viktiga lek- och uppväxtplatser för många fiskarter som till exempel kallvattensarterna strömming, sik och harr, men även varmvattensarter som abborre och gädda.

Särskilt skyddsvärt är det lekande beståndet av harr som finns i området. Detta fenomen att en laxartad fisk leker i havet är unikt. Den havslevande harren har minskat under de senaste hundra åren och HELCOM har klassat den havslevande harren som kritiskt hotad (HELCOM redlist 2013). Orsaken till minskningen är inte känd. Klimatförändring, ökad algtillväxt vid lekområdena samt försurning och uppdämning av kustvattendrag är antagligen viktiga faktorer. Holmögaddarkipelagen är ett av få kända reproduktionsområden i Bottniska viken. Harren anges i bilaga V i Art- och habitatdirektivet.

Skogarna på Holmöarna är mycket värdefulla; de hyser höga naturvärden och täcker en stor yta. Den här storleken på sammanhängande värdefull skog i Västerbottens kustregion är mycket ovanlig. Skogen är generellt sett mycket svagt påverkad av modernt skogsbruk. Dock har skogen en lång historia av mänsklig påverkan i form av skogsbete och plockhuggning. Majoriteten av skogsmarken består av äldre skiktade gran- och barrblandskogar, ofta med stort lövinslag av björk, asp och gråal. Påverkan från havet och det kärva klimatläget är påtagligt synlig, med toppbrott hos stor del av granarna och de flesta träd har ett risigt och tilltufsat utseende. Mot stränderna tar gråal- eller rönnsnår vid med en rik undervegetation av örter som vänderot, hönsbär och rödblära.

Fågellivet är väl dokumenterat, bl.a. genom ringmärkning på Stora Fjäderägg och genom regelbundna kust- och häckfågelinventeringar. På Holmöarna finns betydande bestånd av fåglar som tobisgrissla, roskarl, smålom och svärta.

Området är en av Västerbottenskustens riktiga pärlor. Knappast någonstans i Västerbotten förekommer ett lika mångformigt landskap på en så begränsad yta. Holmöarna ingår i Natura 2000 både med anledning av sina skyddsvärda naturtyper och av sitt rika fågelliv.

Holmöarna har bebotts av människor under lång och är än idag ett levande skärgårdssamhälle. Öarna utgör en gammal kulturbygd. Fram till 50-talet var Holmöarna ett rikt brukat kulturlandskap med ängs-, myr- och strandslåtter, fritt skogbete för kor, sommarbete för hästar på Grossgrundet och bete för får och getter på bl.a. Stora Fjäderägg. Säljakt och fiske har varit av betydelse under mycket lång tid.

Holmöarna berörs av två vattenförekomster: Norra N Kvarkens kustvatten, samt Södra N Kvarkens kustvatten.

Bevarandesyfte

Det överordnande bevarandesyftet för Natura 2000-nätverket är att bidra till bevarandet av biologisk mångfald genom att bibehålla eller återskapa gynnsam bevarandestatus för de naturtyper och arter som omfattas av EUs Fågeldirektiv eller Art- och habitatdirektiv. För det enskilda Natura 2000-området är det överordnade syftet att bevara eller återställa ett gynnsamt tillstånd för de naturtyper eller arter som utgjort grund för utpekandet av området.

Prioriterade bevarandevärden

Den variationsrika naturen, med stora sammanhängande skogar, landhöjningsmiljöer, våtmarker, strand- och vattenmiljöer, hävdade hedmarker, samt de utpekade fågelarterna som är knutna till dessa miljöer.

Motivering

Holmöarna är Västerbottens största ögrupp. Området är tydligt präglat av landhöjningen och de olika successionsstadierna av marina och terrestra naturtyper erbjuder goda livsmiljöer för ett stort antal växt- och djurarter. Fågellivet är mycket rikt; här finns såväl skogsfåglar som tretåig hackspett och pärluggla, såväl som typiska kustarter. De många småöarna och skären utgör goda häckplatser för arter som skräntärna och tobisgrissla. Hedmarkerna på Stora Fjäderägg och Holmögadd är miljöer som präglats av lång, mänsklig hävd, och hyser särskilda naturvärden. De grunda vattenmiljöerna utgör värdefulla lek- och uppväxtmiljöer för fisk. Särskilt skyddsvärt är det lekande beståndet av harr som finns i området. Detta fenomen att en laxartad fisk leker i havet är unikt.

Prioriterade åtgärder

Skötsel av hedmarkerna på Stora Fjäderägg och Holmögadd. Skötsel av viktiga slåttermarker, klapperstensfält och sandstränder. Minkjakt för att minimera den negativa påverkan som mink har på kustfåglars häckningsframgång.

Beskrivning av utpekade naturtyper

1140 Blottade sand- och lerbottnar

Grunda, sandiga och leriga bottnar som delvis blottas vid lågvatten. Naturtypen är viktig för änder och vadarfåglar som söker föda i de grunda bottnarna. Små områden på Holmöarna, långt in i vissa vikar, hör till den här naturtypen.

Bevarandetillstånd idag
Bedöms vara gynnsamt.

Bevarandemål
Naturtypen ska fortsätta blottas vid lågvatten och behålla sin naturliga förekomst av typiska arter. Vattenkvaliteten ska vara god med ingen eller endast en försumbar påverkan av övergödning. Naturtypen ska förbli opåverkad av verksamheter såsom muddring och bottenfiske. Arealen ska inte minska utöver naturliga förändringar som landhöjningen medför.

1150 Laguner
Helt eller delvis avsnörda grunda havsvikar, skilda från havet genom trösklar, tät vegetation eller dylikt som begränsar vattenutbytet. Laguner utgör en viktig livsmiljö för exempelvis fågel- och fiskarter. Landhöjningen gör att dessa miljöer ändrar form och funktion över tid, och att nya laguner hela tiden skapas. Lagunerna är välkarterade och finns spridda i området, främst i södra delen och på östsidan. Viktiga lagunområden finns vid Holmögadd, Grossgrundet, Klintviken och Hundgrundrevet. Vegetationen i dessa laguner domineras av borstnate, trådnate, borststräfse, trådslickar och knoppslinga. Vid några av dem växer blåsäv, småsäv och sylört längs stränderna.

Bevarandetillstånd idag
Bedöms vara gynnsamt. Det finns dock indikationer på att gränsvärdena för kvicksilver och polybromerade difenyletrar (PBDE) överskrids i båda vattenförekomsterna.

Bevarandemål
Naturtypen ska kunna fungera som viktiga lek- och uppväxtmiljöer för många fiskarter samt värdefulla lokaler för vadare och andfåglar. Vattenkvaliteten ska vara god och utsläpp och läckage av övergödande näringsämnen, miljögifter, olja och kemikalier ska vara försumbar. Typiska arter ska förekomma, och främmande arter ska inte inverka negativt på dessa. Naturtypen ska förbli i stort sett opåverkad av fysiska verksamheter såsom muddringar, pirar och bryggor. Arealen ska inte minska utöver naturliga förändringar som landhöjningen medför.

1160 Stora vikar och sund
Stora grunda vikar och sund med begränsat inflytande av sötvatten. Ofta förekommer ålgräs- eller natesamhällen. Vissa delar kan dock vara utan vegetation och djupare. Norrsundet är klassat som naturtyp. Borstnate, borststräfse, knoppslinga och hårsärvar dominerar vegetationen där.

Bevarandetillstånd idag
Bedöms vara gynnsamt. Det finns dock indikationer på att gränsvärdena för kvicksilver och polybromerade difenyletrar (PBDE) överskrids i båda vattenförekomsterna.

Bevarandemål
Vattenkvaliteten ska vara god och den antropogena belastningen i form av utsläpp och läckage av övergödande och försurande ämnen, olja och kemikalier ska vara försumbar. Vattenomsättningen ska vara naturlig och inte påverkas av byggnader, bryggor etc. Botten ska vara varierande med en variationsrik vegetation. Muddring ska inte påverka naturtypen. Typiska arter ska förekomma, och främmande arter ska inte inverka negativt på dessa. Arealen ska inte minska utöver naturliga förändringar som landhöjningen medför.

1170 Rev
Geologiska bildningar av hårt substrat på hård- eller mjukbottnar. Reven är topografiskt avskilda genom att de höjer sig över havsbotten i littoral och sublittoral zon. Revmiljön karaktäriseras ofta av en zonering av bentiska samhällen av alger och djurarter. Artsammansättningen skiljer sig något mellan de grunda och djupa reven. På de grunda dominerar grönslick, men även ishavstofs förekommer. På de något djupare reven dominerar istället ishavstofs och ullsleke. Även svampdjur förekommer på dessa rev. Rev har i området pekats ut främst med hjälp av fjärranalys och djupkartor. Det finns osäkerheter i

klassningen, och den utpekade arealen bygger både på kartering och uppskattningar. Holmöarna är i vilket fall ovanligt rikt på revmiljöer vilka bildats under den senaste istiden. De grunda reven består åtminstone av två typer av moränryggar; drumliner och ribbed-moränryggar. Drumliner är långsmala moränavlagringar som ligger i isens rörelseriktning. De kan bli några hundra meter långa och 5-10 meter höga och påminner om en valrygg där den utsträckta ändan ligger mot isens rörelseriktning. Drumliner framträder tydligt i de sydligaste delarna och på den västra sidan av Holmöarna. På de sydligaste delarna av Holmöarna går de främst i nordost-sydvästlig riktning, medan riktningen på den västra sidan är en aning mer nord-sydlig. På ostsidan av Holmöarna är det mer vanligt att man hittar oregelbundna, vågorformiga ryggar, så kallade ribbed-moränryggar. Karakteristiskt för dessa är att de påminner om en halvmåne som kan liknas vid vågor sett ovanifrån.

Bevarandetillstånd idag
Bedöms vara gynnsamt. Det finns dock indikationer på att gränsvärdena för kvicksilver och polybromerade difenyletrar (PBDE) överskrids i båda vattenförekomsterna.

Bevarandemål
Vattenkvaliteten ska vara god med försumbar påverkan av övergödning, samt en mycket begränsad sedimentation. Reven ska ha en tydlig zonering av bentiska växtsamhällen med hög primärproduktion och stor artrikedom. Typiska arter ska finnas, och främmande arter ska inte påverka dess antal eller utbredning. Arealen ska inte minska utöver naturliga förändringar som landhöjningen medför.

1210 Driftvallar
Kväverika driftvallar med vegetation av främst ettåriga växter, men ett inslag av fleråriga växter kan förekomma. Driftvallarna uppkommer genom att tång, vass eller annan vegetation drivit med vattnet genom strömmar och vågrörelser och lagrats upp som vallar längs stränderna. På det ofta mycket kväverika underlaget förekommer en frodig vegetation. Naturtypen är inte karterad men uppskattas finnas spridd i små förekomster längs stränderna.

Bevarandetillstånd idag
Bedöms vara gynnsamt.

Bevarandemål
Naturtypen ska hysa ansamlingar av kväverikt, organiskt material, och därmed förutsättningar för en kvävegynnad flora. Artsammansättningen ska vara naturlig. Arealen ska inte minska.

1220 Sten- och grusvallar
Sten- och grusvallar i direkt anslutning till stranden. Vegetationens utformning är beroende av hur exponerad stranden är för vind och vågor. Naturtypen finns spridd i området.

Bevarandetillstånd idag
Bedöms vara gynnsamt.

Bevarandemål
Vattenkvaliteten ska vara god utan påverkan av övergödning. Artsammansättningen ska vara naturlig och det ska finnas en tydlig zonering av olika vegetationstyper, från vattnet och uppåt. Arealen ska inte minska.

1230 Vegetationsklädda havsklippor
Branta havsklippor med lav-, gräs- och örtvegetation. . Naturtypen är mångsidig och klipporna har en varierande vegetationstäckning beroende bl.a. på havets påverkan, exponeringsgrad, geologi och geomorfologi. Havsklippor är ofta en viktig häckningsplats för fåglar. Klipporna på Trappudden, Bergudden och Malögern har klassats som naturtyp.

Bevarandetillstånd idag
Bedöms vara gynnsamt.

Bevarandemål
Det ska finnas en tydlig zonering av olika vegetationstyper. Artsammansättningen ska vara naturlig. Klipporna ska ge goda förutsättningar för fåglar att häcka. Belastningen av övergödande och försurande ämnen, olja och kemikalier ska vara försumbar. Arealen ska inte minska utöver naturliga förändringar som landhöjningen medför.

1620 Skär och små öar i Östersjön
Grupper eller enstaka mindre öar och skär i Östersjön. Öarna ligger i ett exponerat läge och är vanligen trädlösa. Landvegetationen består av arter som är anpassade till torka, vindexponering samt frånvaro av egentlig jordmån. Det finns en mängd små skär spridda i området.

Bevarandetillstånd idag
Bedöms vara gynnsamt. Det finns dock indikationer på att gränsvärdena för kvicksilver och polybromerade difenyletrar (PBDE) överskrids i båda vattenförekomsterna.

Bevarandemål
Vattenkvaliteten ska vara god. Öarna ska utgöra goda häckningsmiljöer för fåglar och uppehållsplatser för sälar. Vegetationen ska vara artrik, varierad, och olika grad påverkas av naturlig näringstillförsel från fågelspillning. Typiska arter ska finnas, och främmande arter ska inte påverka dess antal eller utbredning. Arealen ska inte minska utöver naturliga förändringar som landhöjningen medför.

1630 Strandängar vid Östersjön
Strandbetesmarker och strandängar vid Östersjön. Ofta har naturtypen varit hävdad genom slåtter eller bete. Även störningar som isrörelser, landhöjning och gåsbete kan skapa och hålla strandängar öppna. Strandängar finns spridda i området.

Bevarandetillstånd idag
Bedöms vara gynnsamt. Troligtvis hålls strandängarna öppen av landhöjning och isrörelser, och frånvaro av slåtter och bete borde därför inte vara något problem.

Bevarandemål
Naturtypen ska utsättas för störning som håller den öppen. Ängen ska vara artrik med typiska, hävdgynnade arter. Hydrologin ska vara naturlig med återkommande översvämningar. Näringsstatusen ska vara naturlig utan gödselpåverkan. Naturtypen ska utgöra god livsmiljö för häckande och rastande fåglar. Arealen ska inte minska utöver naturliga förändringar som landhöjningen medför.

3160 Myrsjöar
Myrsjöar är ofta små och kännetecknas av näringsfattigt vatten, låg produktivitet och påverkan av humussyror som gör dem naturligt sura. Den utpekade arealen är en uppskattning; alla sjöar har inte besökts i fält.

Bevarandetillstånd idag
Bedöms vara gynnsamt.

Bevarandemål
Sjöarna ska ha en opåverkad hydrologi med intakta strandvåtmarker och strandskogar. Vattenkvaliteten ska vara tillräckligt god och belastningen av närsalter, miljögifter och grumlande ämnen begränsas. Främmande arter eller fiskstammar ska inte inverka negativt på artsammansättningen eller variationen av arter genom ändrade konkurrensförhållanden eller smittspridning. Arealen ska inte minska utöver naturliga förändringar som landhöjningen medför.

4030 Torra hedar
Torra-friska, hävdpräglade hedar på silikatrika podsoljordar. Naturtypen har utvecklats genom lång beteskontinuitet. Krontäckning av träd och buskar är 0-30 %. Torra hedar är vanligtvis artfattiga och domineras av smalbladiga gräs och ris, till exempel fårsvingel, rödven och ljung. På Stora Fjäderägg och Holmögadd är stora delar klassade som torra hedar. På Stora Fjäderägg fanns tidigare en fast fyrbefolkning som höll ön öppen genom bete och vedtäkt. Holmögadd var tidigare en militärbas och ön hölls öppen för siktens skull. Idag växer där ung lövskog.

Bevarandetillstånd idag
Bedöms vara gynnsamt på Stora Fjäderägg. Skötsel bedrivs för att hålla de torra hedarna fortsatt öppna. På Holmögadd finns ingen sådan skötsel, och hedarna har börjat växa igen.

Bevarandemål
Hävdgynnade arter ska finnas. Naturtypen ska vara öppen utan att växa igen. Marken ska inte vara gödselpåverkad, och kvävegynnade arter ska finnas i begränsad utsträckning. Artsammansättningen ska vara naturlig och inte nämnvärt påverkad av främmande arter. Arealen ska inte minska.

6410 Fuktängar
Fuktängar nedanför trädgränsen. Naturtypen har utvecklats genom långvarig hävd. Örtrikedomen gör dem viktiga för många insekter, inte minst fjärilar och bin. De har också stor betydelse för fågellivet. Naturtypen finns inte karterad på Holmöarna, och finns troligen endast i mycket små arealer.

Bevarandetillstånd idag
Bedöms vara gynnsamt.

Bevarandemål
Naturtypen ska ha en naturlig hydrologi och fuktig mark. Markerna ska vara öppna med som mest 30 % krontäckning. Marken ska inte vara gödningspåverkad annat än från betande djur. Naturtypen ska vara påverkad av hävd och hävdgynnade arter ska finnas. Arealen ska inte minska.

7140 Öppna mossar och kärr
Naturtypen öppna mossar och kärr är brett definierad och inkluderar mossar och kärr som är plana, svagt välvda, eller sluttande. De ska vara öppna eller glest trädbevuxna och inte ha mer än 30 % krontäckning. Öppna myrar finns spridda i området, och består ofta av gamla, uppgrundade havsvikar.

Bevarandetillstånd idag
Bedöms vara gynnsamt. Flertalet myrar verkar vara opåverkade av dikning. Den kommer dock på lång sikt att växa igen på grund av landhöjningen. Det är en naturlig process.

Bevarandemål
Hydrologin spelar en mycket viktig roll och ska inte försämras genom t.ex. dikning eller exploatering. Myrarnas struktur, funktion och typiska arter ska finnas kvar. Arealen ska inte minska utöver naturliga förändringar som landhöjningen medför.

9010 Taiga
Som taiga räknas skog med relativt liten påverkan och vars strukturer och funktioner liknar dem i en urskogsartad skog eller en naturskog. Viktigt är att det finns en skoglig kontinuitet och att träden är i olika åldrar och storlekar. Taiga-klassad skog växer på Holmön och Grossgrundet.

Bevarandetillstånd idag
Bedöms vara gynnsamt. Skogen är naturskogsartad och värdena kommer att utvecklas ytterligare över tid.

Bevarandemål
Naturtypen ska huvudsakligen präglas av naturliga processer och träd i olika åldrar och dimensioner ska finnas. Död ved ska finnas i stor mängd och olika grader av nedbrytning. Skogen ska präglas av lång kontinuitet och hysa arter typiska för sådan skog. Arealen ska inte minska.

9030 Landhöjningsskog
Primärskog i olika successionsstadier som uppkommit genom landhöjningen, från busksnår och albård till örtrika skogspartier och fattigare barrskogar. I takt med landhöjningen koloniserar de olika ingående miljöerna successivt nya områden. Skogar belägna högre än 3 m över havet förs till 9010 eller annan lämplig skogstyp.

Bevarandetillstånd idag
Bedöms vara gynnsamt.

Bevarandemål
Skogen ska präglas av naturlig dynamik och en succession där alla stadier finns representerade. Den ska vara naturskogsartad med träd i olika åldrar, samt rikligt med död och döende ved från både löv- och barrträd. Hydrologin ska vara ostörd. Typiska arter ska finnas. Arealen ska inte minska utöver naturliga förändringar som landhöjningen medför.

91D0 Skogsbevuxen myr
Naturtypen förekommer på fuktiga–blöta myrar med högt liggande grundvattenyta. Krontäckningen är minst 30 %. Små områden av naturtypen finns spridda i området.

Bevarandetillstånd idag
Bedöms vara gynnsamt.

Bevarandemål
Naturtypen ska ha en naturlig hydrologi och hydrokemi utan påverkan från t.ex. dikningar eller körskador. Det ska finnas träd i olika åldrar och dimensioner och med inslag av död ved. Skogen ska präglas av naturlig dynamik utan påverkan från skogsbruk. Arealen ska inte minska utöver naturliga förändringar som landhöjningen medför.

Beskrivning av utpekade arter

1364 Gråsäl
Gråsälen förekommer i Norra Atlanten och i Östersjön och utbredningen är uppdelad i tre huvudområden: Västra Atlanten från Labrador till New England, östra Atlanten med centrum runt de Brittiska öarna, samt Östersjön. Ett litet antal (något eller några tiotal) finns också längs den svenska västkusten.

Bevarandetillstånd
Gråsälar rör sig över stora områden, och det är därför inte möjligt att sätta ett områdesspecifikt bevarandetillstånd för arten. Istället pratar man om Östersjöpopulationen som helhet. Inventeringar har genomförts sedan mitten av 1970-talet, och resultat från dessa antyder att det svenska beståndet minskade fram till mitten av 1980-talet, still stor del på grund av miljögifter. Därefter har beståndet nästan tredubblats, med en snabbare ökningstakt i Bottniska viken än i södra Östersjön.

Det totala antalet gråsälar i Östersjön ökar med cirka 8 procent årligen sedan 2000 då koordinerade räkningar infördes i länderna kring Östersjön. Populationen är uppe i ca 30 000 djur. Gråsälar i Östersjön rör sig över stora områden och tillhör därför samma förvaltningsenhet. Inventeringarna av gråsäl i Östersjön samordnas därför sedan 2000 med finska, estniska, ryska och danska myndigheter för att kunna ge en indikation på utvecklingen för Östersjöns gråsälspopulation som helhet.

Även om trenden är tydligt positiv sedan 1980-talet är populationen ännu bara en bråkdel av vad den var under början av 1900-talet, då uppskattningsvis 88 000 - 100 000 djur fanns i Östersjön. Under 2000-talet har ett minskande späcklager observerats hos gråsälarna och förekomst av hudskador och leverparasiter har ökat.

Bevarandemål
Arten ska ha gynnsam status på populationsnivå, och det specifika området ska bidra till det. Drunkningar i fiskeredskap ska vara minimal. Sjukdomar, t.ex. tarmsår, ska ha en försumbar påverkan på populationsstorleken. Platser där kutarna föds och växer upp på vårvintern, samt platser där sälarna ömsar päls på försommaren, ska vara ostörda under dessa perioder. Vattenkvaliteten ska vara god och belastningen av övergödande och försurande ämnen, miljögifter, olja och kemikalier ska vara försumbar.

1938 Vikare
Vikaren lever under den isfria delen av året pelagiskt. För sin reproduktion är vikaren helt beroende av stabil is, där honorna föder sin kut under februari-mars i is- och snögrottor. Under de första månaderna efter avvänjningen äter kuten mycket litet och minskar i vikt. Huvudsakliga födan under det första levnadsåret är mindre kräftdjur och spigg. Senare äter den även simpor och strömming. . Beståndet i Östersjön består av tre distinkta delpopulationer (Bottniska viken, Finska viken och Rigabukten).

Bevarandetillstånd idag
Det går inte att sätta ett områdesspecifikt bevarandetillstånd för arten. Vikaren rör sig över stora områden och påverkas mycket av stora, övergripande faktorer som inte är begränsade till enskilda områden. För populationen i Östersjön är bevarandetillståndet ogynnsamt. Populationen har minskat kraftigt sedan sekelskiftet då minst 180 000 djur beräknades finnas i Östersjön. Hård jakt pressade ned beståndet till 25 000 djur under 1940-talet. Från 1960-talet och framåt orsakade miljögifter förhöjd sterilitet hos honorna, och 1985 var populationen nere på 5 000 djur. Idag är populationen i hela Östersjön ca 10 000 djur och den ökar med 5% per år. Att ökningen är så pass svag beror sannolikt på att en andel av sälarna fortsatt är sterila och att stammen som sådan uppvisar komplexa sjukdomssyndrom korrelerade till höga halter av miljögifter.

Bevarandemål
Arten ska ha gynnsam status på populationsnivå, och det specifika området ska bidra till det. Drunkningar i fiskeredskap ska vara minimal. Vattenkvaliteten ska vara god och belastningen av övergödande och försurande ämnen, olja och kemikalier ska vara försumbar. Belastningen av miljögifter i havet ska vara försumbar. Andelen sterila djur ska vara liten och inte bromsa artens positiva populationsutveckling. Holmöarna, och norra Östersjön generellt, ska erbjuda goda födosöks, rast och uppväxtmiljöer för vikaren. Stabila isar ska finnas för kutarna att leva sina första månader på.

4038 Violett guldvinge
Violett guldvinge förekommer i Sverige i två vitt skilda huvudbiotoper. Av störst betydelse är frisk till fuktig, betad eller slåttrad, ogödslad mark med rörligt markvatten. Detta kan vara ängsmark men i vissa fall även vägkanter. I nederbördsrikare områden förekommer arten även på torrare underlag. I fjällkedjan förekommer arten i källkärr och i den övre fastmarksövergången i sluttande fattigkärr. Vidare kan arten påträffas i soliga gläntor i skogen, vanligen i anslutning till bäckar eller översilningsmarker ofta där dessa korsas av mindre vägar eller kraftledningsgator. I Skandinavien är ormrot larvens värdväxt. Arten har minskat kraftigt nationellt de senaste decennierna.

Bevarandetillstånd idag
Arten inventerades 2014 och 2015 och hittades då på ön. Dock finns inga fynd från själva Natura 2000-området; alla fynd är gjorda i och kring byn.

Bevarandemål
Populationen i området ska vara livskraftig och inte minska i antal eller utbredning. Livsmiljön ska vara kontinuerligt hävdad, och ha hög ljusinstrålning. Hydrologin ska vara naturlig. Näringsstatusen ska vara naturlig utan tillförsel av gödsel. Värdväxten ormrot ska förekomma rikligt. Arealen lämplig livsmiljö ska inte minska.

Beskrivning av utpekade fågelarter

Skogsfåglar
Följande av de utpekade fågelarterna är i första hand knutna till skogen: pärluggla, spillkråka, tretåig hackspett, mindre flugsnappare och bivråk. De flesta arter är utpräglade stannfåglar som kan förväntas finnas i området hela året. Bivråken och den mindre flugsnapparen är långflyttare. Den tretåiga hackspetten är mer rörlig under vintern.

Bevarandetillstånd idag
Utpekade skogsfåglar bedöms ha gynnsamma bevarandetillstånd. Skogarna utgör goda livsmiljöer för fåglarna. Det finns dock ingen särskild övervakning av fågelpopulationerna i området. Flera av arterna minskar nationellt, framförallt på grund av det landskapstäckande, intensiva skogsbruket.

Bevarandemål
Områdets populationer av dessa arter ska vara livskraftiga och inte minska i antal eller utbredning. Arternas livsmiljö ska bestå av variationsrik och naturskogsartad skog, med träd i olika åldrar och storlekar och ett stort inslag av lövträd.

Alla utpekade arter påverkas negativt av skogsbruk. Skogen ska därför vara opåverkad av skogsbruk och vara av naturskogskaraktär. För den tretåiga hackspettens födotillgång ska döda och döende granar finnas rikligt. Grova träd, framförallt asp, ska finnas för pärluggla att nyttja som boträd. För bivråken ska äldre, lövrik skog finnas. För den mindre flugsnapparen ska tät, ogallrad skog med stort lövinslag finnas.

Sjö- och våtmarksfåglar
Följande fågelarter är främst knutna till sjö-, kust- och våtmarksmiljöer: smålom, storlom, havsörn, trana, silvertärna, fisktärna, skräntärna, tobisgrissla, fiskgjuse, sångsvan, törnskata, svarthakedopping och orre. Alla arter utom orren är utpräglade flyttfåglar och finns endast i området under häckningsperioden. Orren förekommer i området året runt. Törnskatan är inte knuten till vatten specifikt utan är en öppenmarksfågel som trivs i hedmarker och liknande miljöer.

Bevarandetillstånd idag
Bedöms vara gynnsamt. Området utgör goda häckningsmiljöer för tärnorna och tobisgrisslan, med många små öar och skär. På Malbådan, Nord-slokisögern, Sör-slokisögern, Malgrundkallen, Gräsögern – Lillklinthällorna tillsammans med norr om dessa liggande skär, råder beträdnadsförbud 15 april – 15 augusti, vilket minimerar störning och ökar chanserna för god häckningsframgång. Eftersom påverkan från skogsbruk är liten finns gott om äldre träd som fungerar som boträd för havsörn och fiskgjuse. Havsörnen har ökat stadigt i hela Europa de senaste decennierna. Skräntärnan har å andra sidan minskat under en längre tid i Östersjön, och flera par har försvunnit från Holmöarna, troligen kopplat till minkangrepp. I Västerbotten fanns totalt år 2010 30 häckande par; år 2015 endast 21 par. Törnskatan häckar sannolikt med ett fåtal par i området. Merparten av arterna är flyttfåglar vilket betyder att faktorer utanför området också påverkar populationerna.

Bevarandemål
Områdets populationer av dessa arter ska vara livskraftiga och inte minska i antal eller utbredning. Myrarnas och sjöarnas hydrologi är mycket viktig och får inte försämras genom skogsbruk, dikning eller tung terrängkörning. Vattenkvaliteten ska vara god med en försumbar påverkan från försurning,

övergödning eller miljögifter. Flera arter, t.ex. havsörnen, fiskgjusen och tärnorna, är störningskänsliga under häckningsperioden, och lämpliga häckplatser ska därför vara tillräckligt ostörda för att inte påverka häckningsframgången. Särskilt viktigt är frånvaro av störning på små öar och skär. Predation från mink ska ha en försumbar påverkan på häckningen.

Flera våtmarksarter är mer eller mindre beroende av att de öppna ytorna inte växer igen. Speciellt orren kräver stora, öppna ytor. Tranan måste ha möjlighet att bygga boet oåtkomligt för marklevande rovdjur, omgärdat av vatten, och det förutsätter myrmarker med opåverkad hydrologi.

Skogen som omger myrarna ska vara opåverkad av skogsbruk. Framförallt trana och orre är beroende av att myrnära skog inte avverkas. Fiskgjusen och havsörnen ska ha gamla, grova träd, helst tall, i närheten av vatten för bobygge.

Fisk ska inte planteras in i fisklösa sjöar eftersom dessa utgör häckningsplatser för smålommen och svarthakedoppingen. I området ska också fiskrika sjöar, laguner och vikar förekomma där smålommen, storlommen, tärnorna, fiskgjusen och havsörnen kan fiska. För sångsvanen ska vegetationsrika sjöar och laguner finnas.

För törnskatan ska öppna marker med spridda buskar och träd finnas.

Hotbild

Miljögifterna kvicksilver och polybromerade difenyletrar (PBDE) utgör hot mot områdets växt- och djurliv. Särskilt känsliga är arter högre upp i näringskedjan, inte minst de utpekade tärnorna, tobisgrisslan, fiskgjusen, havsörnen och sälarna. Kvicksilver och PBDE överstiger idag EU:s gränsvärden i alla Sveriges ytvattenförekomster. Enligt Vattenmyndigheterna bedöms det idag (2016) vara tekniskt omöjligt att sänka halterna under gränsvärdena eftersom problemet främst orsakas av långväga, luftburna föroreningar.

Övergödning påverkar artsammansättning och kan orsaka algblomning, syrebrist och bildning av giftiga ämnen. Bottenvegetationen och bottenfauna kan också påverkas negativt.

Avverkning av skogen skulle utgöra ett mycket stort hot, inte minst mot de många utpekade fågelarter som är beroende av naturskogsartad skog.

Exploatering av kusten är ett generellt problem i Västerbottens län, och utgör ett stort hot mot den biologiska mångfalden. Uppkomsten av hus och bryggor innebär en permanent påverkan på naturtyperna, och förändrar naturliga vattenprocesser. Muddring och bottentrålning påverkar artsammansättningen och förstör lekplatser för fisk. Planerad verksamhet som kan påverka en Natura 2000-klassad naturtyp eller utpekade arter negativt ska alltid föregås av en tillståndsprövning.

Flera av de utpekade fågelarterna är beroende av öppna myrmarker, och dikning är ett hot mot dessa. Många myrmarker kommer på lång sikt att växa igen på grund av landhöjningen. Det är en naturlig process. Sådana miljöer nyskapas dock hela tiden på grund av landhöjningen.

Störning, framförallt i form av båttrafik och landstigningar, är ett hot mot häckande fåglar. Flertalet utpekade fågelarter är störningskänsliga under häckningsperioden. Gråsälen och vikaren är störningskänsliga under kutens första månader på vårvintern, och under ömsning av päls under försommaren.

Vindkraftverk är ett hot mot de häckande fåglarna, både i form av störning, hög dödlighet vid kollision, samt den direkta exploatering av mark vilket kan påverka både häcknings- och födosöksområden.

Upphörd hävd av slåtter- och betesmarker är ett hot mot den violetta guldvingen. Felaktig hävd, såsom för tidig slåtter eller för intensivt bete, kan också påverka arten negativt.

Miljögifter är ett stort hot mot de båda sälarterna. Tarmsår är en sjukdom som ökat hos Östersjöns sälar sedan slutet av 80-talet, och tros ha samband med nedsatt immunförsvar hos sälarna orsakat av ett nytt, ännu okänt miljögift. Hos vikaren orsakar miljögifterna sterilitet vilket är ett stort hot mot populationen.

Drunkning i fiskeredskap är även det ett stort hot mot sälarna; minst 400 gråsälar beräknas dö årligen bara i svenska vatten. För Östersjön som helhet riskerar bifångsterna av gråsäl att närma sig minst 1 000 djur (eller ca 8 %) per år.

Främmande arter utgör hot mot den naturliga artsammansättningen och konkurrensen dem emellan. Vattenpest och nyzeeländsk tusensnäcka kan påverka den biologiska mångfalden. Mink utgör ett hot mot häckande fåglar, inte minst mot de utpekade tärnorna och tobisgrisslan. Vresros finns noterad på ett par platser i området, bl a Stora Fjäderägg och Holmögadd . Troligen finns den på många fler platser. Vresrosen bildar täta bestånd och konkurrerar ut naturliga arter. Närvaro av arten innebär också ett hot mot de vind- och vågdrivna processer som formar stränderna. Inplantering av fisk i fisklösa sjöar är ett hot mot svarthakedopping och smålom, som båda häckar vid fisklösa sjöar eller sjöar med kraftigt reducerade fiskbestånd.

En av de större ekologiska förändringar som har skett i Bottniska viken under de senaste 20 åren är att populationen av den inhemska vitmärlan *Monoporeia affinis* har kraschat, och att havsborstmaskar av släktet *Marenzelleria* har invaderat ekosystemet. Hur detta påverkar områdets värden är inte klarlagt, men en sådan stor förändring i ekosystemet kan få effekter på flera håll i näringsväven.

Klimatförändringar riskerar på sikt att påverka nederbörd och temperatur så mycket att vissa arter, artgrupper eller hela system minskar eller försvinner. Ökade temperaturer och en ökad koldioxidhalt i luften orsakar försurning av havet. Varmare temperaturer innebär ökade vattennivåer i haven, vilket kan bromsa eller vända effekten av landhöjning. Om detta sker är alla naturtyper och arter kopplade till landhöjningskust hotade. Vikaren är helt beroende av stabil havsis på vårvintern. Kuten lever sina första månader på isen och dess päls är då inte isolerande i vatten. Under varma vintrar dör många kutar om isen bryts upp och driver iland. Varmare vintrar med mindre havsis är sannolikt det enskilt största hotet mot vikaren.

Nämnda verksamheter kan utgöra hot även om de bedrivs utanför områdets gränser.

Bevarandeåtgärder

Skyddsåtgärder

Holmöarna är ett Natura 2000-område och har det skydd enligt miljöbalken som gäller samtliga Natura 2000-områden i landet. Alla verksamheter och åtgärder, innanför och utanför området, som på ett betydande sätt kan påverka Natura 2000-området är tillståndspliktiga enligt 7 kap 28-29§§ miljöbalken. Området är även skyddat som naturreservat.

Följande områden är fågelskyddsområden och här råder beträdnadsförbud under tiden 15/4 - 15/8: Malbådan, Nord-slokisögern, Sör-slokisögern, Malgrundkallen, Gräsögern – Lillklinthällorna tillsammans med norr om dessa liggande skär. På grund av bl.a. den snabba landhöjningen och eventuella minkangrepp varierar det mellan åren vilka öar som faktiskt används för häckning. Flertaler arter häckar på öar med låg eller ingen växtlighet, låg risk för minkangrepp, samt minimal störning från båtar.

Gråsäl och vikare får, enligt 3§ jaktlagen, inte fångas eller dödas om det inte uttryckligen är tillåtet vid jakt enligt andra delar av jaktlagstiftningen.

För den violetta guldvingen finns ett åtgärdsprogram upprättat som genomförs 2014-2018. Dessutom är arten fredad enligt 1-4 stycket 4§ och 23§ Artskyddsförordningen (2007:845). Det är förbjudet att avsiktligt störa, fånga, döda, förvara eller transportera arten.

Vid etablering av vindkraftverk eller annan form av exploatering, innanför eller utanför området, kan tillstånd enligt 7 kap. 28 a§ miljöbalken krävas med hänsyn till förekomst av bl.a. havsörn och skräntärna.

Ett åtgärdsprogram för skräntärna genomfördes 2007-2011. I Projekt Skräntärna inventeras och märks skräntärna årligen.

Samtliga utpekade fågelarter är fredade enligt 3§ i jaktlagen (1987:259). Fredningen gäller också dess ägg och bon. Orre får jagas på de tider som anges i bilaga 1 till jaktförordningen (1987:905), men är fredad övriga tider på året.

Enligt 4§ Artskyddsförordningen (2007:845) är det förbjudet att avsiktligt störa fåglarna, särskilt under deras parnings-, uppfödnings-, övervintrings- och flyttningsperioder. Det är även förbjudet att skada eller förstöra djurens fortplantningsområden eller viloplatser.

Bivråk, fiskgjuse, havsörn, sångsvan, trana, smålom, storlom, svarthakedopping, fisktärna, silvertärna och skräntärna är upptagna i Bonnkonventionen för flyttande arter. Sångsvan, trana, smålom, storlom, svarthakedopping, tobisgrissla och silvertärna är upptagna i AEWA (African-Eurasian Waterbird Agreement).

Skötselåtgärder

Stora Fjäderägg sköts för att hålla de torra hedarna öppna. Planer finns att hedmarkerna på Holmögadd ska skötas på ett liknande sätt. Dessa planer ligger dock ett par år ifrån verkställande, och kommer att hanteras i en framtida revidering av reservatets skötselplan.

Viktiga slåttermarker, klapperstensfält och sandstränder ska skötas för att bevara deras höga naturvärden. En framtida revidering av reservatets skötselplan får utvisa vilka objekt som ska prioriteras och hur de ska skötas.

Minkjakt bör fortgå för att minimera minkens negativa effekt på häckande kustfåglar. Vresros bör bekämpas för att hindra den från att bilda täta bestånd, samt att förhindra ytterligare spridning i området.

Ytterligare information

På naturvardsverket.se kan du hitta mer information om Natura 2000.

I Naturvårdsverkets kartverktyg Skyddad natur kan du hitta kartmaterial och fakta om skyddade områden. Man kan ladda ner gränser och naturtypskartor (NNK) för alla eller enstaka områden.

I Skogsstyrelsens kartverktyg Skogens pärlor kan du bl.a. hitta information om skogar med höga naturvärden.